

نتیجه مشابه‌یابی :

عنوان سند : مفهوم شناسی تجاوز جنسی در اسلام و غرب

نام و نام خانوادگی : الهه زبرجدی

تاریخ درخواست مشابه‌یابی : ۱۴۰۳/۰۹/۱۹

درصد کل مشابهت : ۱/۸۳ %

راهنمای حفظ کرامت انسان در اخلاق جنسی مسلمانان

الهه زبرجدی^۱

چکیده

کرامت انسان از اصول بنیادین در آموزه‌های اسلامی است که در تمام ابعاد زندگی، از جمله اخلاق جنسی، جایگاه ویژه‌ای دارد. اخلاق جنسی مسلمانان بر اساس ارزش‌های قرآنی و روایات، با هدف حفظ حرمت و شأن انسانی شکل گرفته است. این مقاله به شیوه توصیفی - تحلیلی بوده و به بررسی راهنمای حفظ کرامت انسان در این حوزه می‌پردازد. از جمله این راهنماها می‌توان به احترام به خود و دیگران، حفظ حریم و حیاء، ازدواج به عنوان راهی برای تقویت روابط مشروع، آموزش و تربیت صحیح دینی، پرهیز از افراط و تفریط در رفتارهای جنسی و ایجاد پشتیبانی اجتماعی اشاره کرد. این اصول نه تنها در هدایت انسان به زندگی سالم و اخلاقی مؤثرند، بلکه از تحقیر انسانیت و تبدیل روابط جنسی به ابزاری غیرانسانی جلوگیری می‌کنند. در نتیجه، رعایت این راهنماها موجب تقویت ارزش‌های اخلاقی، استحکام روابط انسانی و جامعه‌ای سالم و معنوی خواهد شد.

کلیدواژه‌ها : کرامت، کرامت انسانی، اخلاق جنسی، مسلمانان.

^۱ . طلبه سطح ۲ ، حوزه علمیه خواهران کوثر، فردیس کرج.

مقدمه

در جوامع اسلامی، کرامت انسان به عنوان یکی از ارکان اصلی زندگی دینی و اخلاقی مطرح است و تاثیر عمیقی بر تعاملات اجتماعی و اخلاق جنسی دارد. اخلاق جنسی، بخشی حیاتی از زندگی فردی و اجتماعی هر مسلمان است که نه تنها بر پایه‌ای از ارزش‌ها و هنجارهای فرهنگی و دینی بنا شده، بلکه بازتابی از احترام به کرامت ذاتی انسان‌ها نیز می‌باشد. در اسلام، روابط جنسی به مثابه یک رفتار مقدس تلقی می‌شود که باید در چارچوبی بر پایه احترام و مسئولیت‌پذیری انجام گیرد.

این مقاله سعی دارد به بررسی و تبیین راهبردهایی بپردازد که می‌توانند به حفظ کرامت انسانی در حوزه اخلاق جنسی کمک کنند. از طریق تبیین اصولی همچون حفظ حریم شخصی، تأکید بر ازدواج به عنوان نهادی مقدس، و تقویت آموزش‌های دینی و اخلاقی، می‌توان زمینه‌ای را فراهم ساخت که در آن شأن و منزلت انسانی نه تنها محترم شمرده شود، بلکه به عنوان هدفی والا در روابط انسانی دنبال گردد. هدف از این بررسی، ارتقای فهمی عمیق‌تر از این ارزش‌ها و ارائه راهکارهایی عملی برای به‌کارگیری آنها در زندگی روزمره مسلمانان است.

در دنیای امروز، جوامع بشری درک کرده‌اند که مدیریت جامعه تنها با قوانین و مقررات محدود نمی‌شود. بلکه عنصر اساسی دیگری وجود دارد که کرامت انسانی نام دارد و نقش حیاتی در اداره جوامع ایفا می‌کند. درک و احترام به کرامت انسان، به عنوان یکی از ارزش‌های بنیادین، در جوامع مختلف مورد توجه قرار گرفته است. این توجه به کرامت انسانی، نه تنها به کاهش مشکلات و چالش‌های زندگی انسان کمک می‌کند، بلکه رفاه، کارایی و بهبود کیفیت زندگی افراد جامعه را نیز به دنبال دارد. انحطاط اخلاقی، زمانی رخ می‌دهد که اصول اخلاقی والا و ارزشمند، تحت‌الشعاع خواسته‌های شهوانی بی‌اهمیت قرار گیرند. بعد جنسی، یکی از جنبه‌های وجود انسان است که ارتباطی عمیق با اخلاق دارد و مبنای بسیاری از ارزش‌های دیگر در زندگی به شمار می‌رود. زمانی که این ارزش‌های اخلاقی متعالی نادیده گرفته شوند، زمینه برای سقوط اخلاقی و انحطاط فراهم می‌گردد.

حال سوال اصلی این است که راهبردهای حفظ کرامت انسانی در اخلاق جنسی مسلمانانه چیست؟

انسان‌ها از دیرباز به بررسی و مطالعه جنبه‌های مختلف وجود خود پرداخته‌اند، و یکی از این جنبه‌ها، مفهوم کرامات انسانی است. این مفهوم، توجه بسیاری از دانشمندان، نویسندگان و محققان را در حوزه‌های گوناگون به خود جلب کرده است. در نتیجه، تعداد زیادی کتاب، پژوهش و مقاله در این زمینه نوشته شده است تا به بررسی و تحلیل این مفهوم بپردازند. شامل:

۱- مقاله «اخلاق جنسی و کرامت انسان در اسلام» از حسین سوزنچی؛ به بررسی اصول اخلاقی مرتبط با روابط جنسی در اسلام و تأثیر آن بر کرامت انسانی پرداخته است.

۲- مقاله «نقش خانواده در حفظ کرامت انسانی» از جواد محدثی؛ به تحلیل نقش خانواده به عنوان نهاد محوری در حفظ و ترویج ارزش‌های اخلاقی در روابط جنسی می‌پردازد.

۳- کتاب «اخلاق جنسی از منظر اسلام» از محمود فرجامی؛ به تحلیل روش‌ها و راهبردهایی می‌پردازد که می‌تواند در حفظ کرامت انسان در روابط جنسی مؤثر باشد.

۴- کتاب «آشنایی با علوم اسلامی» از مرتضی مطهری؛ مطهری به تحلیل روابط خانوادگی و نقش آن در حفظ کرامت انسانی می‌پردازد. او بر اهمیت حیا، عفت و حرمت در روابط جنسی تأکید می‌کند.

این منابع و نویسندگان، هر یک به نوعی به تبیین و تقویت راهبردهایی می‌پردازند که می‌توانند در حفظ کرامت انسان در حوزه اخلاق جنسی مؤثر باشند. با این حال، دغدغه حفظ کرامت انسانی در اخلاق جنسی، صرفاً محدود به این منابع نیست، بلکه امروزه نیز به عنوان یکی از چالش‌های مهم اجتماعی و فرهنگی مطرح است. با توجه به تغییرات گسترده در سبک زندگی و گسترش رسانه‌های نوین، ضرورت بازنگری در راهبردها و بسط ارزش‌های اسلامی برای حفظ کرامت انسان بیش از پیش احساس می‌شود. بنابراین، پژوهش حاضر با تکیه بر منابع قرآنی، روایات و اندیشه‌های اسلامی تلاش می‌کند چارچوبی منسجم برای این مهم ارائه دهد.

۱- مفهوم شناسی

۱-۱- کرامت

کرامت، واژه‌ای با ریشه عربی، از ماده کرم است که مفهوم وسیعی از بزرگواری و ارزش را در بر می‌گیرد.^۱ این کلمه به معنای احترام، عزت نفس، شرافت، و جایگاه والای انسانی است. کرامت به موقعیت، مقام، و رتبه یک فرد اشاره دارد و نشان‌دهنده درجهٔ والا، منزلت، و جایگاه فرد در جامعه است. همچنین، کرامت به پاکدامنی، دوری از آلودگی‌های اخلاقی، و اجتناب از گناهان اشاره دارد و به معنای داشتن احسان، بخشش، جوانمردی، و سخاوت^۲ است. این واژه، در کل، نمایانگر ارزش و حرمت یک فرد در جامعه است و بر اهمیت انسانیت و شأن والای او تأکید دارد.^۳

کرامت، مفهومی والا و ارزشمند در اخلاق و تفسیر است که بر حرمت و احترام انسان در جامعه تأکید دارد.^۴ این مفهوم، انسان را از هرگونه زشتی و فرومایگی دور می‌کند و روح بزرگی و پاکی را در وجود او پرورش می‌دهد. کرامت، حقیقتی ذاتی و فطری است که خداوند در نهاد انسان قرار داده است. این امر، فراتر از هر قراردادی است و نشان‌دهنده ارزش والای انسان در نزد خالق هستی است.^۵ بنابراین، کرامت انسانی، هدیه‌ای الهی است که انسان را از دیگر مخلوقات متمایز می‌کند و به او جایگاه والایی می‌بخشد. این مفهوم، احترام و بزرگواری را در وجود انسان ریشه‌دار می‌کند و او را به سوی فضایل اخلاقی سوق می‌دهد؛ چنان که می‌فرماید: «ولقد کرّمنا بنی آدم»؛^۶ و به راستی ما فرزندان آدم را گرامی داشتیم.

خداوند، منشأ وجود و حقیقت است، و کرامت الهی نیز از این سنخ است، یک موهبت واقعی و نه صرفاً مفهومی انتزاعی؛^۷ قرآن مجید، انسان را به عنوان تنها موجودی معرفی می‌کند که از

^۱ . ابن منظور، لسان العرب ، ص ۵۱۲.

^۲ . دهخدا، لغت نامه دهخدا، ج ۱۱، ص ۱۶۰۷۰.

^۳ . معین ، فرهنگ معین، ج ۳، ص ۲۹۲۹.

^۴ . مصباح یزدی، آموزش عقاید ، ص ۲۶۰.

^۵ . جوادی آملی، کرامت در قرآن ، ص ۲۲.

^۶ . اسراء: ۷۰.

^۷ . دهقان پور، ارزش زندگی از دیدگاه ملاصدرا ، ص ۱۴۶.

این کرامت الهی برخوردار است. در آیه ۷۰ سوره اسراء و آیات دیگر، بر این حقیقت تأکید شده است که کرامت، مخصوص انسان است و هیچ موجود زمینی دیگری به این مقام والا نرسیده است.^۱

۲-۱- مفهوم اخلاق جنسی

مبانی ارزش شناختی در حوزه اخلاق جنسی، مستلزم تعریف و تبیین این مفهوم است. اخلاق جنسی به عنوان بخشی از اخلاق عام، به مجموعه‌ای از رفتارهای انسانی، عادات، و ویژگی‌های شخصیتی اشاره دارد که تحت تاثیر غریزه جنسی شکل گرفته‌اند. این جنبه از اخلاق، به بررسی و تحلیل رفتارهای مرتبط با غریزه جنسی و تاثیر آن بر اخلاقیات می‌پردازد.^۲ قواعد اخلاقی در حوزه رفتار جنسی، مجموعه‌ای از هنجارها و استانداردهایی هستند که رفتار جنسی قابل قبول در یک جامعه و دوره زمانی خاص را تعریف می‌کنند. تخطی از این قواعد می‌تواند به عنوان رفتاری غیراخلاقی یا حتی غیرعادی در نظر گرفته شود. این هنجارها نقش مهمی در شکل‌دهی به رفتارها و انتظارات افراد در زمینه روابط جنسی ایفا می‌کنند.^۳

اخلاق جنسی در اسلام، اصول و معیارهایی را برای تعاملات بین زنان و مردان در جوامع اسلامی تعیین می‌کند. این اصول، جنبه‌های مختلف روابط اجتماعی، فرهنگی و خانوادگی را در بر می‌گیرد و بر پایه مبانی نظری و ارزش‌های اخلاقی اسلام شکل گرفته است. این اخلاقیات، چارچوبی را برای درک و تنظیم روابط بین افراد در موقعیت‌های رسمی و غیررسمی ارائه می‌دهد.

کرامتی که در این متن مورد بحث است، مفهومی است که در آموزه‌های قرآنی و سخنان اهل بیت (ع) ریشه دارد. پیامبر اکرم (ص) رشد و پیشرفت جامعه را در گرو پرورش کرامت و عزت نفس افراد می‌دانست و همواره در رفتار، گفتار و منش ایشان، احترام به کرامت انسانی به

^۱ . علق: ۳؛ الحاقه: ۴۰؛ عبس: ۱۳.

^۲ . مطهری، اخلاق جنسی در اسلام و جهان غرب، ج ۱۹، ص ۶۳۳.

^۳ . فرمehنی فراهانی، فرهنگ توصیفی علوم تربیتی، ص ۵۶۷.

غیرت، به عنوان یک حس فطری و انسانی، نقشی مهم در حفظ کرامت انسان در حوزه اخلاق جنسی ایفا می‌کند. غیرت، به معنای حساسیت و توجه به ناموس و حریم شخصی است و باعث می‌شود تا فرد نسبت به حفظ عفت و پاکدامنی خود و نزدیکانش کوشا باشد. غیرت، به عنوان یک ویژگی مثبت اخلاقی، باعث ایجاد امنیت و آرامش در جامعه می‌شود و از بروز فساد و بی‌بندوباری جلوگیری می‌کند. در قرآن کریم، آمده است: «وَلْيَسْتَعْفِفِ الَّذِينَ لَا يَجِدُونَ نِكَاحًا حَتَّى يُغْنِيَهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ...»^۱؛ «و کسانی که [امکان] ازدواج نمی‌یابند، باید خویشن‌داری کنند تا خدا از فضل خویش توانگرشان گرداند...». این آیه، ضمن توصیه به پاکدامنی و حفظ عفت، تلویحا به اهمیت غیرت و حساسیت نسبت به مسائل جنسی اشاره دارد و بر ضرورت خویشن‌داری در برابر تمایلات نفسانی تاکید می‌کند.

علاوه بر این، غیرت، به عنوان یک عامل بازدارنده در برابر رفتارهای غیراخلاقی عمل می‌کند. فردی که غیرت دارد، به راحتی تسلیم وسوسه‌های شیطانی نمی‌شود و از انجام کارهایی که باعث لکه‌دار شدن آبروی خود و خانواده‌اش می‌شود، خودداری می‌کند. غیرت، به انسان کمک می‌کند تا بر نفس اماره خود غلبه کرده و رفتاری مطابق با ارزش‌های اخلاقی و دینی داشته باشد. همچنین، غیرت، باعث تقویت حس مسئولیت‌پذیری و تعهد نسبت به خانواده می‌شود و فرد را به تلاش برای حفظ کانون گرم خانواده و جلوگیری از هرگونه آسیب و گزند ترغیب می‌کند. بنابراین، تقویت حس غیرت، به عنوان یک راهکار مهم برای حفظ کرامت انسان در حوزه اخلاق جنسی، ضروری است. البته باید توجه داشت که غیرت نباید با تعصب بیجا و رفتارهای خشونت‌آمیز اشتباه گرفته شود. غیرت واقعی، همراه با عقلانیت و اخلاق است و هدف آن، حفظ کرامت و عزت انسان است.^۲

امام علی (ع) در این باره در حکمت ۳۰۵ می‌فرماید: «مَا زَنَى غَيُورٌ قَطُّ»؛ فردی که به اصول اخلاقی پایبند است و جوانمردی را سرلوحه زندگی خود قرار داده، هرگز مرتکب زنا نمی‌شود. این افراد به دلیل غیرت و جوانمردی، نه تنها خود را از این عمل دور نگه می‌دارند، بلکه اجازه

^۱. نور: ۳۳.

^۲. مطهری، مسئله حجاب، ص ۳۲.

نمی‌دهند دیگران نیز چنین رفتاری داشته باشند. آنها به حرمت خانواده و شرافت خود واقفند و هرگز اجازه نمی‌دهند کسی با همسرشان چنین رفتاری کند.^۱

۴- نتیجه گیری

در جمع‌بندی، حفظ کرامت انسان در حوزه اخلاق جنسی از منظر اسلامی، نیازمند رویکردی چندجانبه و جامع است که مجموعه‌ای از عوامل فردی و اجتماعی را در بر می‌گیرد. ازدواج به عنوان یک نهاد مقدس، چارچوبی مشروع و امن برای ارضای نیازهای جنسی فراهم می‌کند و از بروز رفتارهای غیراخلاقی جلوگیری می‌کند. تقوا و پرهیز از گناه، به عنوان یک عامل بازدارنده درونی، به انسان کمک می‌کند تا بر تمایلات نفسانی خود غلبه کرده و رفتاری شایسته داشته باشد. تقویت ایمان و معنویت، باعث ایجاد آرامش درونی و نزدیکی به خداوند می‌شود و فرد را از غرق شدن در لذت‌های مادی و شهوانی مصون می‌دارد. غیرت، به عنوان یک حس فطری، انسان را بر آن می‌دارد تا نسبت به حفظ عفت و پاکدامنی خود و نزدیکانش حساس باشد و از حریم شخصی و خانوادگی خود دفاع کند. این عوامل، در کنار هم، می‌توانند به حفظ کرامت انسان در حوزه اخلاق جنسی کمک کنند و جامعه‌ای سالم و متعادل را رقم بزنند. بنابراین، برای دستیابی به این هدف، لازم است تا ضمن توجه به آموزش و فرهنگ‌سازی در زمینه اخلاق جنسی، بسترهای مناسب برای ازدواج آسان و سالم فراهم شود و از ترویج رفتارهای غیر اخلاقی در جامعه جلوگیری شود. همچنین، تقویت ارزش‌های دینی و اخلاقی در جامعه و توجه به نقش ایمان و معنویت در زندگی، احترام به خود و دیگران،

^۱ . فیض الاسلام، ترجمه و شرح نهج البلاغه ، ص ۱۲۳۲

حفظ حیا، تعلیم و تربیت، پرهیز از افراط و تفریط و پشتیبانی اجتماعی به افراد کمک می‌کند تا رفتاری مسئولانه و شایسته در حوزه اخلاق جنسی داشته باشند. در نهایت، حفظ کرامت انسان در حوزه اخلاق جنسی، یک مسئولیت فردی و اجتماعی است و نیازمند تلاش و همکاری همه افراد و نهادهای جامعه است. با توجه به این راهبردها، می‌توان به جامعه‌ای دست یافت که در آن کرامت انسان در تمامی ابعاد، به ویژه در حوزه اخلاق جنسی، حفظ شود.

منابع

*قرآن کریم

*نهج البلاغه

۱. امینی، ابراهیم، *آیین همسرداری*، تهران: موسسه بوستان کتاب، ۱۳۹۳ش.
۲. ابن ابی الحدید، شرح نهج البلاغه، الجزء التاسع عشر، بتحقیق محمد ابوالفضل ابراهیم، بی‌جا، ۱۳۸۷ق.
۳. النوری الطبرسی، الحاج میرزا حسین، *مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل، الجزء رابع عشر*، قم: تحقیق و نشر مؤسسه آل‌البیت، ۱۴۰۷ق.
۴. امام رضا، علی بن موسی، *فقه منصوب الی امام الرضا*، نشر موسسه آل‌البیت، مشهد، ۱۴۰۶ق.
۵. ابی علی مسکویه، *تهذیب الاخلاق و تطهیر الاعراق*، قم، انتشارات بیدار، بی‌تا.
۶. ابن منظور، ابوالفضل، محمد بن کرم، *لسان العرب*، نشر دار احیا التراث العربی، بیروت، ۱۴۰۸ق.

۷. تمیمی آمدی عبدالواحدی ، *شرح غررالحکم و دررالکلم*، موسسه انتشارات و چاپ دانشگاه تهران، تهران، ۱۳۸۴ش.
۸. جوادی آملی، عبدالله، *کرامت در قرآن*، تهران: نشر فرهنگی رجا، ۱۳۷۲ش.
۹. _____ ، *مراحل اخلاق در قرآن*، تهران: انتشارات اسراء، ۱۳۸۹ش.
۱۰. _____ ، *مفاتیح الحیاه*، تهران: انتشارات صدرا، ۱۳۹۲ش.
۱۱. داودی، محمد ، *سیره تربیتی پیامبر(ص) و اهل بیت(ع)*، جلد ۳ ، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، قم، ۱۳۸۹ش.
۱۲. دهقان پور، علی رضا ، *ارزش زندگی از دیدگاه ملاصدرا*، فصلنامه اسراء، سال چهارم، شماره اول، پیاپی نهم پاییز ۱۳۹۰ش.
۱۳. دهخدا، علی اکبر ، *لغت نامه دهخدا*، دانشگاه تهران، تهران، ۱۳۷۳ش.
۱۴. راغب اصفهانی، حسین بن محمد ، *ترجمه و تحقیق مفردات الفاظ قرآن*، ترجمه غلام رضا خسروی، تهران: مرتضوی، ۱۳۷۴ش.
۱۵. صالحی، حمیدرضا؛ عباسی، محمود؛ *کرامت انسانی فصل الخطاب اندیشه های دینی و تفکرات اخلاقی*، فصلنامه اخلاق پزشکی ، سال ۵، شماره ۱۶، ۱۳۹۰ش.
۱۶. طباطبایی، محمد حسین، *تفسیر المیزان*، مترجم: سید محمد باقر موسوی همدانی، تهران: نشر فرهنگی رجا، ۱۳۷۸ش.
۱۷. عطاردی، عزیز الله، *مسند الامام رضا(ع)*، ج ۱ و ۲، مشهد: انتشارات آستان قدس رضوی، ۱۴۰۶ق.
۱۸. فیض الاسلام، سیدعلی نقی ، *ترجمه و شرح نهج البلاغه*، تهران: فقیه، ۱۳۷۷ش.
۱۹. فرمیپنی فراهانی، محسن ، *فرهنگ توصیفی علوم تربیتی*، تهران: اسرار دانش، ۱۳۷۸ش.
۲۰. کلینی، محمد بن یعقوب ، *اصول الکافی*، ترجمه هاشم رسولی، کتاب فروشی علمیه اسلامی، تهران، ۱۴۱۴ق.
۲۱. مصباح یزدی، محمد تقی، *آموزش عقاید*، تهران، نشر بین الملل، چاپ هفدهم، ۱۳۸۴ش.

۲۲. مطهری، مرتضی، مجموعه آثار، *اخلاق جنسی در اسلام و جهان غرب*، قم: صدرا، ۱۳۷۷ش.
۲۳. _____، *مسئله حجاب*، تهران: انتشارات صدرا، ۱۳۹۶ش
۲۴. _____، مجموعه آثار، *فلسفه حجاب*، قم: صدرا، ۱۳۷۷ش.
۲۵. _____، *نظام خانوادگی اسلام*، تهران: انتشارات صدرا، ۱۳۹۸ش.
۲۶. _____، *نظام حقوق زن در اسلام*، تهران: انتشارات صدرا، ۱۳۸۹ش.
۲۷. معین، محمد، *فرهنگ فارسی*، امیر کبیر: تهران، ۱۳۷۵ش..
۲۸. مجلسی، محمد باقر، *بحار الانوار*، بیروت: موسسه وفا، ۱۴۰۳ق.
۲۹. مکارم شیرازی، ناصر، *تفسیر نمونه*، تهران: دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۷۳ش.
- ۳۰.